

KÂDİRÎ BENDESİ BİR SÛFÎ AKSARAYLI ŞEYH OSMAN EFENDİ HAYATI- ESERLERİ- SOHBETLERİ

DOÇ. DR. MAHMUT
ULU

İslam tasavvufu, İslam medeniyetinin ruhunu ve özünü teşkil eden, asırlar boyunca sayısız gönlü aydınlatmış, insanlığa hikmet ve irfan dolu bir miras bırakmış eşsiz bir gelenektir. Bu kadim gelenek, İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren farklı coğrafyalarda, çeşitli kültürlerle etkileşim halinde serpildikçe, birbirinden kıymetli, özgün ve etkileyici pek çok temsilciyi de ortaya çıkarmıştır. Anadolu coğrafyası ise, bu bereketli tasavvuf sahasının en münbit alanlarından biri olmuş, İslam dünyasının manevi hayatına yön veren, düşünce ufkunu genişleten, gönülleri sevgiyle yoğuran nice sûfiye, ârife ve mürşide ev sahipliği yapmıştır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Konya'sından Yunus Emre'nin çok çeşitli diyarlarına; Hacı Bektâş-ı Velî'nin Horasan'dan Anadolu'ya taşıdığı ilahi nefesten Muhyiddîn İbnü'l-Arâbî'nin engin tefekkür dünyasına; Somuncu Baba'nın esrârından Aziz Mahmud Hüdâyî'nin izhârına kadar Anadolu tasavvufu, İslam düşünce tarihine benzersiz bir zenginlik ve derinlik sunmuştur. Bu büyük isimlerin yanı sıra, Anadolu'nun dört bir köşesinde, şehirlerde, kasabalarda ve köylerde dahi mütevazı bir hayat sürmüş, manevî nüfuzları ve irşadlarıyla çevrelerine ışık saçmış, gönülleri aydınlatmış sayısız gönül sultanı ve halk önderi bulunmaktadır. İşte bunlardan biri de Anadolu'nun bu zengin ve henüz tam olarak keşfedilmemiş manevî mirasının mütevazı, fakat bir o kadar da kıymetli bir temsilcisi olan ve Aksaray'ın son dönem manevi çehresinde önemli izler bırakmış olan Şeyh Osman Efendi'dir.

Şeyh Osman Efendi'nin hayat hikâyesi, bazı yönleriyle bir ibret levhası, manevi arayışta olanlar için ise bir ilham kaynağıdır. 1918 yılının zorlu koşullarında dünyaya gelişi, henüz çocuk yaşta babasını kaybetmesi, uzun ve meşakkatli yıllar

boyunca çobanlık yaparak ailesinin geçimine katkıda bulunması, okuma yazma gibi temel ilmî öğrenmeleri dahi ancak olgunluk çağında yapabilmesi onun hayatının ilk ve çileli dönemlerini şekillendiren önemli olaylardır. Ancak bu dünyevi zorluklar ve maddi imkânsızlıklar, Şeyh Osman Efendi'nin kalbindeki ilim aşkını, ruhundaki manevi arayışı asla söndürememiştir. Aksine bu zorlu yaşam koşulları onun azmini, gayretini, sabrını ve tevekkülünü daha da perçinlemiş, kendi kendini yetiştirerek dini ilimlerde derinleşmesine, Arapça, Osmanlıca ve Latin Alfabesi gibi farklı dil ve alfabeleri öğrenmesine, tasavvuf yolunda önemli ve emsalsiz mesafeler katetmesine zemin hazırlamıştır.

Şeyh Osman Efendi, XX. yüzyıl Anadolu tasavvufunun kendine has özelliklerini, ruhunu ve dinamiklerini bünyesinde tecessüm ettiren, özgün ve dikkat çekici bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun hayatı, modernleşme sancılarıyla yoğrulan, geleneksel değerlerin ve yaşam biçimlerinin hızla değiştiği, dinî ve manevî hayatın yeni sınamalarla karşılaştığı bir dönemde, ilme, irfana ve maneviyata duyulan sarsılmaz bir bağlılığın, zorlu koşullara rağmen kendi kendini yetiştirmenin ve mütevazı, sade bir derviş yaşantısı içinde dahi büyük ve kalıcı bir manevi etki bırakmanın ilham verici bir örneğini sunmaktadır.

Şeyh Osman Efendi'nin hayatındaki en dikkat çekici noktalardan biri, formel bir eğitim almamasına, hatta okuma yazmayı dahi geç yaşta öğrenmesine rağmen dini ilimlerde ve tasavvufta önemli merhaleleri katetmiş olmasıdır. Yakınlarının ifadesiyle “elif-ba'yı geç yaşında öğrenmiş” olmasına rağmen bitmek tükenmek bilmeyen

öğrenme aşkı ve azmi sayesinde farklı ve zorlu dilleri öğrenmiş, dinî ilimlerin derinliklerine nüfuz etmiş, tasavvufun inceliklerini kavramıştır. Onun bu başarısı, insanın kendi potansiyelini keşfederek, azimle, sebatla ve samimiyetle çalışarak her türlü engeli aşabileceğini, kendi kendini yetiştirerek, ilim ve irfan sahibi olmanın, manevî kemâle ermenin mümkün olduğunu göstermesi bakımından da bir ilham kaynağı ve örnek olarak değerlendirilmelidir.

Doğumu, Çocukluğu, Ailesi¹

Hacı Osman Efendi (Osman Akbulut) 1918 yılında (Hicri 1334) Aksaray'ın Yeşiltepe Kasabasında (Gırgıl köyü) dünyaya gelmiştir. Çevresi tarafından daha çok Şeyh Osman Efendi ve Şih Osman şeklinde anılmıştır.² Baba adı Yusuf, anne adı Eşe'dir. (Annesinin adı nüfus kayıtlarında Eşe olmakla birlikte yakın çevresi daha çok Fadime ismini kullanmaktadır) Annesi, babasının ikinci eşidir. Aynı şekilde babası da annesinin ikinci eşidir. Babası, Osman Efendi 7/8 yaşlarında iken vefat etmiştir. Annesi Aksaray'ın Ortaköy ilçesinin Hıdırlı (Yıldırım) yaylasından olup anne tarafından sülalesinin de tasavvuf ehli olduğu belirtilmiştir. Annesinin önceki evliliğinden Hıdırlı yaylasında Hayrullah Gül adında bir erkek kardeşi olduğu bilinmektedir.

Şeyh Osman Efendi'nin hayatındaki zorluklar ve ilginç hayatı doğumu ile başlamıştır. Doğduğunda annesinin 60'lı yaşların üstünde, muhtemelen 65 yaşında olduğu tahmin edilmektedir. Babasının vefatından sonra babasının önceki eşinden olan abileri ile uzun yıllar Yeşiltepe kasabasında yaşamış, 16-17 yaşlarında Fatma Akbulut ile evlenmiştir. Bu evlilikten 2 erkek ve 6 kız dünyaya gelmiştir. İlk oğlu olan Hacı Mehmet 9-10 yaşlarında vefat

etmiş, diğer oğlu Muhammet ise 2021 yılında vefat etmiştir. Oğullarından günümüzde hayatta olmayan Şeyh Osman Efendi'nin kızlarından Mariye ve Safiye vefat etmiş, diğer dört kızı hayattadır. Eşi Fatma'nın babası ve tek abisi çok erken vefat ettiğinden iki yetim şeklinde yaklaşık 50 yıl Yeşiltepe kasabasında ikamet etmişlerdir.

1968 yılında yaşadığı köyden ayrılmış Aksaray şehir merkezine taşınmışlardır. Burada oğlu Muhammet Akbulut, kızı Mariye Aydoğdu ve onların çocukları ile vefatına kadar Aksaray Şifahane Mahallesi'ndeki evlerinde yaşamışlardır.

Eğitimi

Şeyh Osman Efendi okuma-yazmayı o günkü söylemle elif-ba'yı geç yaşında öğrenmiştir. Azmi ve gayreti sayesinde ilim yolunda oldukça mesafe katetmiş, geriye bir kısmı kendi kayıtları bir kısmı derleme olmak üzere dört eser bırakmıştır. Uzun süre köyde yaşayıp çobanlık yapan ve buna bağlı olarak sınırlı imkân olduğu halde ilim yolunda bu denli ilerlemiş olması ilme verdiği önem ve kendisini bu yola adanmasına bağlanmıştır. Nitekim köyde yaşadığı yıllarda yaklaşık otuz beş sene koyun çobanlığı yaptığı bilinmektedir. Bu süre zarfında ve sonrasında belirli bir medresede, bir hocadan veya şeyhten eğitim almamış olmakla birlikte, kendi gayretiyle Arapça, Osmanlıca ve Latin alfabesi öğrenmiştir.³

Okuma-yazmayı geç öğrendiği bilinen Şeyh Osman Efendi'nin eğitim süreciyle ilgili bazı hatıralar anlatılmıştır. Bunlardan birine göre Şeyh Osman Efendi, orta yaşlarda ve köyde çobanlık yapmaktadır. O sıralar Aksaray'ın Ulukışla köyüne Trabzon'dan bir hoca tayin olur. Osman Efendi'nin köyü olan Gırgıl'dan bir

¹ Şeyh Osman Efendi'nin hayatıyla ilgili kısımlar torunu Osman Akbulut'la yapılan görüşmelerle yazılmıştır. Osman Akbulut, uzun süre dedesi Şeyh Osman Efendi ile birlikte yaşamış, şeyhin hayatıyla ilgili önemli ölçüde bilgi sahibidir.

² Biz eser inceleme ve diğer kısımlarda "Şeyh Osman Efendi" ismini kullandık.

³ Bu kısım şeyhin torunu Osman Akbulut'la yapılan görüşmelerle yazılmıştır.

grup genci aileleri Ulukışla köyüne Arapça öğrenmeye gönderir. İki köy birbirine çok yakındır. Osman Efendi de bu gençlere katılarak Ulukışla Köyü'ne okumaya gider. Genç talebeler konuları öğrenip geçerlerken Trabzonlu hoca, Osman Efendi'nin, konularda ilerleyemediğini görür. Bir gün, münasip bir dille, "sen istersen gelmeyebilirsin" der. Bu sözü hocasından işiten Osman Efendi'nin gözlerinden yaşlar boşanır. "Hocam, ben bu Kur'ân'a aşığım, nasıl gideyim, nereye gideyim?" diye cevap verir. Bunun üzerine hocası pişman olur ve sözünü geri alır. "Sen gelmeye devam et!" der.⁴

Vefatı

Şeyh Osman Efendi 4 Şubat 1996 yılında, Ramazan ayının 15'inde Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde vefat etmiştir. Havva annemizin mezarlığı olarak bilinen mezarlığa defnedilmiştir. Aksaray'da Bedir Muhtar Kabristanlığı'nda da bir anıt mezarı bulunmaktadır.⁵

Tasavvufa Yönelmesi ve Tarikat Silsilesi

Şeyh Osman Efendi'nin tasavvufa yönelmesiyle ilgili ve şeyhinin kim olduğuna ilişkin kesin bilgiler bulunmamaktadır. Ancak Kâdirî olduğu bilinin Borlu Ahmedî Kuddûsî Baba'nın dergâhına sık sık gittiği ve tarikat yolunu onun vesilesiyle aldığı bilinmektedir.

Şeyh Osman Efendi eserlerinde Borlu Kuddûsî Baba'ya atıflarda bulunmuştur. "Eser II: Hutbeler- Şiirler – Sohbetler - Dualar" şeklinde kaydettiğimiz eserin iç kapağındaki "Kuddûsî nefesini okut." ve "Ders-i tarîki Kuddûsî Baba"⁶ ifadeleri bunu göstermektedir. Ayrıca Şeyh Osman Efendi şiirlerini muhtevi mezkûr eserinde Kuddûsî Baba'nın şiirlerine yer vermiştir.

Bir şiirin mahlas beytinden şiirin Kuddûsî Baba'ya ait olduğu açıkça görülmektedir.

Geç bu Kuddûsî günahların suçundan çünkü

Hem Rahim'sin hem Halim'sin hem Sabur'sun hem Gafur.⁷

Şeyh Osman Efendi'nin Borlu Kuddûsî Baba'nın silsilesinden kimden icazet aldığına dair eserlerinde bir kayıt bulunmamakla birlikte zaman zaman Bor'a gittiği bilinmektedir. Onunla olan yakın irtibatı hayatına dair bazı tarihleri kaydetmesinden de anlaşılmaktadır. Nitekim daha önce belirtildiği üzere Şeyh Osman Efendi, Borlu Kuddûsî Baba'nın doğum ve ölüm tarihlerini eserinde zikretmiştir.⁸ Ayrıca müellif eserlerinde Kuddûsî Baba'nın şiirlerine de sıklıkla yer vermiştir. Bu durum onun Borlu Kuddûsî Baba'ya olan bağlılığını da göstermesi bakımından önemlidir. "Kudduse Kudus olmuşam, Kuddûsiyem Kuddûsiyem"⁹ ve "Âşık-ı yezdândır Allah Allah, talib-i irfandır Allah Allah"¹⁰ beyitleriyle başlayan şiirlerde bu durum açıkça görülmektedir. Anlaşıldığı üzere Şeyh Osman Efendi Kâdirî muhittendir.

Şeyh Osman Efendi okuma-yazmayı o günkü söylemle elif-ba'yı oldukça geç yaşında öğrenmiştir. Önden gidenlere yetişememe telaşından olsa gerek bu eksiğinin farkına varan Şeyh Osman Efendi, kısa sürede Arap alfabesini sökmüş, okuma yazmayı o günkü adıyla eski yazıyla öğrenmiştir. Osman Efendi'nin göstermiş olduğu azim ve gayret esasen dönemin şartları da dikkate alındığında hayret ve hayranlık uyandırıcıdır. Nitekim onun çabası zamanın hayat şartları, ekonomik mecburiyetler ve geçim gibi temel hususların belirleyici olduğu ve orta yaş

⁴ Bu hatırayı emekli öğretmen Şaban Kumcu, emekli imam Ramazan Kumcu'nun İhsan Düzgün Hoca'dan naklettiğini belirtmiştir.

⁵ Bu kısım şeyhin torunu Osman Akbulut'la yapılan görüşmelerle yazılmıştır.

⁶ Şeyh Osman Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, Osman Akbulut Kişisel Arşiv, (İç kapak).

⁷ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 97.

⁸ Şeyh Osman Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, Osman Akbulut Kişisel Arşiv, 81.

⁹ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 111.

¹⁰ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 112.

sonlarına denk gelen bir zamanda çokları tarafından gereksiz bir uğraş olarak görülebilecek okuma-yazma faaliyetine verdiği önemi ortaya koyar niteliktedir. Kaldı ki onun geride sohbetleri, vaazları, kaydettiği hutbeleri ve şiirlerinden müteşekkil dört tane eser bırakmış olması açıkça görünen büyük azmi yanında ilim hususundaki örnek kişiliğini de göstermektedir.

Şeyh Osman Efendi 78 yıllık hayatının son çeyreğine yoğun geçen ilim ve irfan faaliyetlerinin bir semeresi olarak dört eser bırakmıştır. Bu yönüyle Şeyh Osman Efendi müellif sûfilerden zikredilse hata edilmiş olmayacaktır.

Müellifin terekesinden çıkan çeşitli kalıntılar arasında yer alan dört adet yazma eser kendisiyle aynı ismi taşıyan torunu Osman Akbulut tarafından bize ulaştırılmıştır. Osman Efendi'nin kendi el yazması olan mezkûr eserlerde yer alan daha çok âyet ve hadislerden müteşekkil bunun yanında tefsir ve tasavvuf konulu farklı ve oldukça dikkat çekici içeriğe sahip olan eserlerle ilgili bir çalışmanın yapılması elzem olmuştur.

Esasen son dönemlerde yazılan ve sürpriz bir şekilde ortaya çıkıp araştırmacılara ulaştırılan bu tarz müstakil ve mümtaz eserlerin varlığı şükran vesilesidir. Mezkûr eserlerin geçmiş dönemlerin derin ilmî birikimine ve mirasına dayalı telif edilen bu eserlerden biri de Kâdirî çevrelerden olduğu bilinen Şeyh Osman Efendi'ye aittir. Şeyh Osman Efendi dönemin zorlu şartlarından olsa gerek geçmiş dönem el yazmalarındaki kâğıt ve cilt kalitesinde bir malzeme bulamamış olsa da daha mütevazı defterlerde sohbetlerini kaydetmiştir. Defterlerden bazılarının alelade bir muşambanın etrafının elle ve kaba bir dikişle ayarlanmaya çalışılmış olması imkânların zorluğunu göstermesi bakımından kayda değerdir. Fizikî eksikliğe dayalı bu zorlukların müellifi yazma konusunda sınırlamaması ise ayrıca dikkate değer bir husustur.

Yaptığımız incelemeler neticesinde Şeyh Osman Efendi'nin eserlerinin kapağında, başında veya yazmaların iç bölümlerinde eser isminin tayinine dair bir işaret bulamadık. Buna bağlı olarak eserlere bir isim takdir etmek yerine, eserlerin konu içeriğine bağlı kalmak kaydıyla her bir eseri “Eser I-II-III ve IV” şeklinde ve genel eser içeriğini zikretmek suretiyle adlandırdık. Dolayısıyla eldeki çalışmaya konu dört eser, “*Eser I: Muhtelif Konular-Sohbetler*”, “*Eser II: Hutbeler- Şiirler – Sohbetler - Dualar*”, “*Eser III: Muhtelif Bablar ve Dualar*”, “*Eser IV: Dinî – Tasavvufî Şiirler*” şeklinde isimlendirildi. Bunların yanında müellife ait olmakla birlikte herhangi bir deftere kayıtlı olmayıp, müstakil sayfalar şeklinde bazı notlar da tespit edilmiştir. Bu notlar da eserlerin incelendiği kısımda “Yazma Sayfalar” başlığıyla değerlendirilmiştir.

Eserler incelenirken ve içerik analizi yapılırken bu sıraya göre bir tasnif tercih edilmiştir. Öncelikle eserlerin fizikî yapıları, boyutları ve yıpranma durumları gibi dışsal öğeleri tarif edilmiş, daha sonra içerisindeki konular ana hatlarıyla tasnif edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda âyet ve hadis yoğunluklu olan eserlerin Arapça metinleri öncelikle verilirken daha sonra Türkçe açıklamaları üzerinde durulmuştur. Her bir eserin ilgili içerik tasnifi yapıldıktan sonra ise eserlerin içeriklerinden örneklere yer verilmiştir. Eserlerdeki konu içeriklerinin teşekkülünde müellifin kendi sıralaması esas alınmış, konular müelliften bağımsız bir şekilde tarafımızca sıralanmamıştır. Dolayısıyla konuların tasnifinde ortaya çıkacak sistemsizliğin esasa bağlı kalınmasından kaynaklandığının belirtilmesinde yarar görmekteyiz.

Çalışmamıza konu olan bu eserlerle ilgili bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamış olması, eserlerle ilgili ilk çalışmanın tarafımızda yapılması önemli bir ayrıcalık ve bir nasip olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında takdim edilen her nimetin külfeti olması uyarınca

da kendi içinde ağır bir sorumluluğu da beraberinde getirdiğini söylemek uygun olacaktır.

1. Eser I: Muhtelif Konular (Sohbetler)

1.1. Eserin Fizikî Hususiyetleri

Şeyh Osman Efendi'nin ele aldığımız ilk eseri "*Eser I: Muhtelif Konular-Sohbetler*" şeklinde isimlendirdiğimiz eseridir. Eser inceleme hususundaki plana göre öncelikle fizikî yönüyle ele alınmıştır. Buna göre elimizdeki yazma eser 16x10 ebatlarında olup dışı kumaş kaplama karton kapak ve toplam 382 sayfadır.

Sayfaların tasnifine bakıldığında tabiatı icabı sağdan hizalı ve defterin sağından başlamak kaydıyla Arap harfleriyle yazılmış Arapça ve Türkçe metinden müteşekkil sayfa sayısı 309 iken defterin solundan başlanıp Latin alfabesiyle yazılmış 67 sayfa yer almakta, her iki alfabeyle karışık bir şekilde yazılmış 6 sayfa bulunmaktadır. Bununla birlikte eserin toplam yaprak veya sayfa sayısı belirtilen sayıdan daha fazladır. Bu sayıya sadece yazılı sayfalar dâhil edilmiş olup eser içerisinde bazı sayfalar boş bırakıldığından boş kalan sayfalar toplam sayfa sayısına dâhil edilmemiştir.

Müellifin genellikle yazım usulü olarak sayfaları standart bir şekilde çizgili olan ve 16 satırdan müteşekkil sayfalara birer satır atlamak suretiyle yazmasından dolayı her sayfada 8-9 satırlık kayıt mevcuttur. Bu durum satırların birbirinden ayrı olmasına dayalı olarak metin içindeki muhtemel karışıklıkları önlemiştir. Ancak yine de bazı sayfalarda özellikle sayfanın son satırlarında bir karmaşadan bahsetmek mümkündür.

Eserin içerik teşekkülünde müellif konuyla ilgili âyet ve hadisleri Arapça asıllarına uygun bir şekilde yazarken kendi

izahlarını veya temel kaynaklardan yaptığı alıntıları Arap alfabesi kullanmak kaydıyla Türkçe yazmıştır. Bununla birlikte temel bir eksiklik olarak âyetlerin numaralarında bir karmaşa olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Eserde Ele Alınan Başlıca Konular¹¹

Şeyh Osman Efendi eserde çok çeşitli konuları ele almıştır. Esasen bu konular sistemli bir kavram veya konu incelemesi şeklinde olmayıp çeşitli ortamlarda yapacağı sohbetlerin notları ve sohbetin genelini kapsayan içerikler şeklindedir. Bununla birlikte bir veya birkaç sayfayı bulan spesifik bir konuyla ilgili notları da eserde yer almaktadır.

Konuyu ele alış şekline bakıldığında öncelikle konuyla ilgili bir veya daha fazla âyeti metni, kimi zaman sûre adı ve âyet numarası verip çoğu zaman doğrudan âyeti yazmak suretiyle kaydettiği görülecektir. Benzer şekilde konuyla ilgili mutlaka bir veya daha fazla hadise yer vermiş, âyetlerde olduğu gibi hadisleri de nadiren kaynak ve muhaddis zikretmek suretiyle, genellikle ise herhangi bir kaynak zikretmeden "Efendimiz a.s., Resûlullah" gibi girişle kaydetmiştir. Sohbetinin konularıyla ilgili kendi görüşlerini serdederken genellikle bazı bilinen tasavvuf kaynaklarını referans almak kaydıyla, nadiren de doğrudan kendi izahları ve yine bazıları kendisine ait olan bazıları da edebî yönüyle öne çıkmış şahsiyetlerin şiirlerinden alıntılarla suretiyle anlatma yolunu tercih etmiştir.

2. Eser II: Hutbeler – Sohbetler - Şiirler - Dualar

2.1. Eserin Fizikî Hususiyetleri

Şeyh Osman Efendi'nin ele aldığımız ikinci eseri yukarıda da belirttiğimiz üzere "*Eser II: Hutbeler- Şiirler – Sohbetler – Dualar*" şeklinde isimlendirdiğimiz eseridir. Fizikî yönüyle bu eser 16x10

¹¹ Muhteva mezkûr eserimizde incelediği için burada kaydedilmemiştir. İçerik için bkz: Kâdirî Bendedi Bir Sûfî Şeyh Osman Efendi.

ebatlarında olup dışı deri kaplama karton kapak ve toplam 204 sayfadır. Dış deri kaplamanın bazı yerleri alelade bir dikişle, bazı yerleri ise yapıştırmak suretiyle karton kapağa tutturulmuştur. Eserin satır çizgileri yatay değil dikeydir. Bu haliyle eser normal bir defter sayfasının ikiye katlanması suretiyle oluşturulmuştur. Standart bir satır sayısı olmayan eserde genellikle 16-20 arası satır kaydedilmiştir. Sayfaların tasnifine bakıldığında tabiatı icabı soldan hizalı ve defterin solundan başlamak kaydıyla Arap harfleriyle yazılmış Türkçe bir eserdir.

Eser içerik tasnifine göre dört bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birinci bölüm hutbeler, ikinci bölüm şiirler, üçüncü bölüm âyet, hadis ve müellifin kısa izahlarıyla teşekkül ettirilmiş sohbetler ve dördüncü bölüm az sayıdaki dualardır. Ancak müellif eserin son sayfalarını yine bazı şiirlerle tamamlamıştır. Bu bağlamda eserde sayfa 6-96 arasında yani eserin hemen hemen yarısında hutbe metinleri yer almaktadır. Sayfa 97-125 aralığı şiirlere ayrılmıştır. Yine eserin sohbetlere ayrılmış kısmında 156-161. sayfalarında ve son sayfalarından 190-201. sayfalarda şiirler yer almaktadır. Eserin 126-189 sayfaları aralığında âyet, hadis ve müellifin izahlarına dayalı sohbetleri ve çeşitli dualar yer almaktadır.

2.2. Eserde Ele Alınan Başlıca Konular

Şeyh Osman Efendi'nin 204 sayfalık bu eserinin içeriği hutbeler, şiirler, dualar ve sohbetlerden oluşmaktadır. Eserin ilk sayfalarında "Âdem Aleyhisselâmın oğlu Şit'e" isimli bir şiir¹² ve herhangi bir başlık olmayan ancak ilk beyitleri "Külli halkın halk olması/Muhammedin şerefi, Hem vücuda gelmesi/ Muhammed'in şerefi"¹³ dörtlüğüyle başlayan iki şiir yer almaktadır.

Bundan sonra eserin büyük bir kısmını kapsayan 18 hutbe ve en başta yer alan hutbenin nasıl yapılacağı, hutbede okunacak âyet, hadis ve dualar¹⁴ gibi hutbe

usulüyle toplam 19 hutbe bulunmaktadır. Hutbelerin konuları şu şekildedir: Hutbenin tarifi ve hutbede okunacak âyet, hadis ve dualar, Sağlığın başı temizliktir, Çalışan mükâfatını görür, Ana – babaya itaat, Nezafet hakkında, İman ve amel hakkında, Mümini kâmil hakkında, Namazın hikmet-i meşrûiyyeti, Namaz ve ahkâmı, Peygamber efendimizin ahlakı, Ana – babaya itaat, Ana – babaya hürmet, Evlenmek ve evlat yetiştirmek, Herkes kazancına bağlıdır, ticaret, Emin tüccar, Zanaat hakkında, Ziraat hakkında, Kandil geceleri.

Eserin diğer bölümünü oluşturan şiirler ise yine dini içerikli, dua ve münâcât türü şiirlerdir. Bu şiirlerin genellikle Kuddûsî Baba'dan alındığı mahlas kısmından anlaşılmaktadır. Örneğin ilk şiirde müellif Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini dileyerek şu şekilde tazarru etmektedir:

Bana rahmetsen kerîmâ rahmetin mi eksilir

Çünkü rahman olduğunu halk-ı âlem hep bilir

Eylerim ben gerçi bî had bî hayâdan cürm ü günah

Sen ki gaffâr-ı ganisin fazla noksan mı kalır

Sen ata ittin ezel bezminde imân-ı bekâ

Zügm ider vâiz ki isan ile iman bozulur

Bir gurura düşmüş ol miskin bahadırılık satar

Zehî hakka gitse bir dem yorgun at gibi solur

Halka vaazı cem-i mal itmek için iler hemân

İl atar tutup sözüne kendisi kapub alır

Dahl eder âşıkların sema-ı cezbine

Meclis-i gıybette okuya bülbülü handan olur

¹² Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 1.

¹³ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 4.

¹⁴ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 6-9.

Söylenir adet ezelden meyl eder has cinsine

Ehli ışk uşşak-ı münkir, münkiri arar bulur

Geç bu Kuddûsî günahların suçundan çünki

Hem Rahim'sin hem Halim'sin hem Sabur'sun hem Gafur.¹⁵

Müellifin eserine aldığı 10 kıtalık son şiirin ilk ve son kıtaları ise řu şekildedir:

Yesrib'in dađları benzer zehebe
Ağlamışım boynumda ulu vehhâbe
Günahkâr-ı acizim geldim imdada
Yarama bir melhem sürsen olmaz mı

Şems ile kamer ile mesten ziyası
Gonca güllerinde mesten miyası
Sana âşık olanların olmaz edebi,
hayası

Şu çirkin halimi sorsan olmaz mı?¹⁶

Eserde yer alan dualar ise biri hacda yapılan uzun bir istiğfar duası¹⁷ ve diğeri bizzat başlığını yazdığı “Sakal Duası”dır.¹⁸ Eserde yer alan sohbetler ise daha çok âyet ve hadislerin açıklamalarına dayamakta ve vaaz ve nasihat odaklı sohbetlerdir. Sohbet konularından bazıları řu şekildedir: Şeytanın insanlara âlemi yaratana sorması ve bu duruma maruz kalan kulun Allah'a sığınması üzerine,¹⁹ Haccını layıkıyla yapanın annesinden doğduğu gün gibi günahsız olacağı hususu ve hac ve umreye ilişkin konular,²⁰ Kadının mahremsiz yapamayacağı ameller,²¹ Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) fazileti hakkında,²² Namazın önemi, namazı ve cemaati terk etmenin tehlikesi,²³ Hacca dair çeşitli meseleler ve Hacer-i Esved'in önemi,²⁴ Nisâ Sûresi 74, Yusuf

Sûresi 79, A'râf Sûresi 18 ve Âl-i İmrân 103. âyetlerinin izahı²⁵ gibi konulardır.

3. Eser III: Muhtelif Bablar ve Dualar

3.1. Eserin Fizikî Hususiyetleri

Şeyh Osman Efendi'nin ele aldığımız üçüncü eseri “Eser III: Muhtelif Bablar ve Dualar” şeklinde isimlendirdiğimiz eseridir. Eser fizikî yönüyle diğeri eserlerde olduğu gibi dış ölçüleri 16x10 ebatlarında olup muşamba kapak ve toplam yazılı olan 94 sayfadır. Ancak eser iki taraflı yazılmış olup, bir yönden 61 sayfa, diğeri yönden 33 sayfa olmak üzere her iki yönden de soldan Arapça ve Arap harfleriyle Türkçe karışık yazılmıştır. Dolayısıyla eser A Yüzü ve B Yüzü olmak üzere iki eser şeklinde tasnif edilmiştir. Buna bağlı olarak eserin A ve B yüzlerinin içeriği farklı farklı değerlendirilmiştir. Ayrıca defterin ortasında herhangi bir şey yazılmamış boş sayfalar mevcuttur

3.2. Eserde Ele Alınan Başlıca Konular

3.2. A Yüzünde Yer Alan Başlıca Konular

Şeyh Osman Efendi'nin toplam 94 sayfalık eserinin 61 sayfadan müteşekkil A Yüzü diyerek tasnif edilen eseri çeşitli konular hakkındaki sohbetlerden oluşmaktadır. Bu kısımda müellif sohbetlerini genellikle bablar şeklinde başlıklandırmış, ihlas babı, iyiliği emredip kötülükten sakındırma babı, musibetlere karşı sabır babı gibi başlıklar altında ele almıştır.

Eserin bu kısmında yer alan konu başlıkları ana hatlarıyla řu şekildedir: Nur-u Muhmmedî, âlem-i berzah, misal âlemi,

¹⁵ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 97.

¹⁶ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 201.

¹⁷ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 169-163. (Duayı soldan sağa yazım tarzına yazdığı için sayfa sayısı azalan yönünde verilmiştir.)

¹⁸ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 180-181.

¹⁹ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 126.

²⁰ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 130-143.

²¹ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 144.

²² Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 145-148.

²³ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 151-152.

²⁴ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 153-155.

²⁵ Akbulut, *Eser II: Hutbeler- Şiirler*, 175-179.

ruhlar âlemi, emir âlemi, ceberut âlemi, kevn ve fesat ile ilgili meselelerin Türkçe²⁶ kısa izahı,²⁷ Fena bir korkuyla karşılaşmanın okuyunca halas bulacağı dua,²⁸ Bab-ı İhlâs,²⁹ Bab-ı emr-i bi'l-mağruf nehy-i ani'l-münker,³⁰ Bab-ı Sabır ale'l-belâi ve şiddeh,³¹ Bab-ı Sabır ale'l-musibeh,³² Bab-ı hakku'l-car,³³ Bab-ı Zicr, an şarabi ve'l-hamr³⁴

3.3. B Yüzünde Yer Alan Başlıca Konular

Şeyh Osman Efendi'nin 94 sayfalık bu eserinin 33 sayfalık B Yüzü tarafında Türkçe ve Arapça karışık kayıtlar mevcuttur. Sayfaların genellikle b yüzüne kendi yorumlarını Türkçe yazarken a yüzüne sadece Arapça ve genellikle âyet ve hadisler ile çeşitli duaları kaydetmiştir. Eserin içeriğine bakıldığında hemen tamamının bir veya daha fazla âyetin tefsirinden ve bazı hadislerin şerhinden müteşekkil olduğu ve aşağıdaki konulara odaklandığı tespit edilmiştir: Allah'ın ipi İslam ve Kur'an'dır,³⁵ Cenâb-ı Hakk'ın yaratmasının eksiksiz olması ve yedi kat semanın tabaka tabaka yaratılması, semaya tekrar tekrar bakılsa bile bir ayıp görülememesi,³⁶ Allah'ın âyetleri açıklama usulü,³⁷ Kur'an'dan yüz çevirenin

kıyamette rezâlet yükünü yüklenmesi,³⁸ Gece ve gündüzün bir rahmet oluşu ve rızık için yaratılması,³⁹ Allah'ın gaib ve hâzır her şeyi bilmesi, ana rahimlerinde olanın erkeklik ve dişilik, aza bakımından kemal veya noksanlık, kişinin nefsinde gizlediğini de açığa vurduğunu da bilmesi,⁴⁰ Şükrün ecrinin verilmesi,⁴¹ Hz. Ebu Bekir'in kamet sırasında "Eşhedü enne Muhammeden" cümlesine gelince başparmağını gözüne sürmesi,⁴² Resûlullah'ın öğrettiği, kişiyi dünya ve ahiret saadetine erdirecek dua: (Haza Duai Resûl),⁴³ Resûlullah'ın okunmasını tavsiye ettiği bir diğer dua: (Haza Duai Resûl),⁴⁴ Rahmet Duası, (Haza Duai Rahmet),⁴⁵ İbn Abbas'ın rivayet ettiği rahmet duası⁴⁶

4. Eser IV: Dinî-Tasavvufî Şiirler – İlahiler

4.1. Eserin Fizikî Hususiyetleri

Şeyh Osman Efendi'nin ele aldığımız son eseri "*Eser IV: Tasavvufî Şiirler - İlahiler*" şeklinde isimlendirdiğimiz eseridir. Eser fizikî yönüyle diğer eserlerde olduğu gibi dış ölçüleri 16x10 ebatlarında olup epeyce yıpranmış muşamba kapak ve toplam 147 sayfadır. Dış kapağın hem karton kapak kısmı hem de muşamba kısmı

²⁶ Eserde sadece bu kısa fasıl Latin harfleriyle Türkçe yazılmıştır.

²⁷ Şeyh Osman Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, Osman Akbulut Kişisel Arşiv, 1-3.

²⁸ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 4.

²⁹ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 6.

³⁰ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 18.

³¹ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 26.

³² Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 33.

³³ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 43.

³⁴ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 49.

³⁵ Akbulut, *Eser III: (A Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 1.

³⁶ Şeyh Osman Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, Osman Akbulut Kişisel Arşiv, 5.

³⁷ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 7.

³⁸ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 9.

³⁹ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 13.

⁴⁰ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 17.

⁴¹ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 15, 19.

⁴² Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 21.

⁴³ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 24.

⁴⁴ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 26.

⁴⁵ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 29.

⁴⁶ Akbulut, *Eser III: (B Yüzü) Muhtelif Bablar ve Dualar*, 31.

diğer eserlere nazaran daha çok yıpranmıştır. Ayrıca karton kapağın iç yüzeyinin dışa bakan kenarlarındaki naylon katıntıları kapağın ince ve kırmızı bir naylonla kaplandığını göstermektedir. Muhtemelen müellif bu eseri yanında ve elbisesinin cebinde taşımıştır. Zira eserin dış kapak kenarları sert oluşuna bağlı olarak yırtılırken iç sayfa kenarları bütünüyle kıvrılmıştır. Eserin, birkaç sayfasındaki nesir şeklinde vaaz ve nasihat dışında, tamamı Türkçe şiirlerden oluşmaktadır.

4.2. Eserde Yer Alan Başlıca Konular ve Şiirler

Şeyh Osman Efendi'nin “*Eser IV: Tasavvufi Şiirler - İlahiler*” şeklinde isimlendirdiğimiz eserde bazı konularla ilgili sohbetler ve birkaç dua ile şiirler/ilahiler yer almaktadır. Eserde A'raf Sûresi'nin 26. âyetinin⁴⁷ tefsiri,⁴⁸ nikâh duası,⁴⁹ sakınılması gereken büyük günahlar ve kısa izahı,⁵⁰ hali vakti yerinde olanların vasiyetname bırakmalarına dair bir hatırlatma,⁵¹ haccın farzları,⁵² haccın rükünleri⁵³ gibi temel bazı konularla ilgili sohbetler yer almaktadır. Ancak eserin asıl içeriğini ve hacminin büyük bir kısmını şiirler/ilahiler oluşturmaktadır. Eserde yaklaşık 90 tane şiir bulunmaktadır.

Eserin en başında yer alan ilk şiir Peygamberimize münâcât tarzındaki bir şiirdir. Müellifin 12 beyit olarak kaydettiği şiir “Meded kıl derdime derman ya Muhammed Mustafa / Ki sensin canıma canan ya Muhammed Mustafa”⁵⁴ diye başlayan ve Kulalı Mustafa Nuzûlî Dîvân'ında yer alan bir kasidedir. Eserde yer alan son şiir ise “Girmişem ben bir yola

kim doğru yezdâna gider / Bundan özge yola giden kişi yabana gider.”⁵⁵

Bunların yanında eserde günümüzde bestelenmiş şiirler de bulunmaktadır. Bunların başında “Ey yolcular, ey yolcular, yol Muhammed'in yoludur.” şiiri gelmektedir. Müellif bu şiiri şu şekilde kaydetmiştir:

Ey yolcular, ey yolcular, yol Muhammed'in yoludur

Her bahçenin gülü kokmaz, gül Muhammed'in gülüdür.

Hani eben hani deden bir gün olur sen de giden

Doğru yolu tarifen⁵⁶ yol Muhammed'in yoludur.

Hani eben hani deden malın mülkün olur talan

Cehennemden çekip alan el Muhammed'in elidir.

Mümin kalbini temiz yıkat, gafıl gafıl durma sakat

Çok ölü taşıdı fakat sal Muhammed'in salıdır.

Bağla nefsini olsun kölen böylelikle kalbin silen

Medine şehrinden gelen yol Muhammed'in yoludur.⁵⁷

Müellif bu eserde Kuddûsî Baba'nın şiirlerine de sıklıkla yer vermiştir. Bu durum onun Borlu Kuddûsî Baba'ya olan bağlılığını da göstermesi bakımından önemlidir. Bunlardan ikisi şu şekilde başlamaktadır:

“Kudduse Kudus olmuşam, Kuddûsîyem Kuddûsîyem

⁴⁷ El-A'raf, 7/26 (يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ النَّفْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ) (Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik).

⁴⁸ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 17.

⁴⁹ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 47.

⁵⁰ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 67.

⁵¹ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 77.

⁵² Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 139.

⁵³ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 141.

⁵⁴ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 1.

⁵⁵ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 134.

⁵⁶ Eserde “tarifen” yazılmış olsa da “tarif eden” olmalıdır.

⁵⁷ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 85.

Hem ona meczûb olmuşam,
Kuddûsiye, Kuddûsiye”⁵⁸

“Aşık-ı yezdândır Allah Allah, talib-i
irfandır Allah Allah”⁵⁹

5. Yazma Sayfalar

5.1. Sayfaların Fizikî Husûsiyetleri

Şeyh Osman Efendi’nin bir not olarak ele aldığımız son ilmî mirası “*Yazma Sayfalar*” şeklinde isimlendirdiğimiz müstakil sayfalar. Bu sayfalar çok çeşitli fizikî ebat ve türde olup, standart bir ölçüsü yoktur. Müellif içerikleri zamanın şartlarına göre kimi zaman bir defterin sayfasına, kimi zaman bir alışveriş fişinin arkasına, kimi zaman bir harita ölçüm kaydının boşluk kısmına, kimi zaman da bir ticarî evrakın uygun boşluğuna kaydetmiştir. Bunlardan 4 sayfa günümüz ölçülerinde A3 büyüklüğünde bir kâğıt iken diğerlerinin pek çoğu cep boy not defterinin sayfaları büyüklüğünde toplam 42 müstakil sayfadan müteşekkildir. Bu sayfalar bir kitap veya defter formunda kaydedilip muhafaza edilmediğinden oldukça eskimiş, sayfa kenarları genellikle yırtılmış veya aşınmış, buna bağlı olarak bazı kelimelerin okunmasını güçleştirecek şekilde yıpranmıştır. Bununla birlikte solmuş veya mürekkep taşmış metinler hariç, diğerleri okunabilir durumdadır.

5.2. Sayfalarda Yer Alan Başlıca Konular

Şeyh Osman Efendi’nin notları ele aldığımız diğer eserlerinin içeriklerinden farklı değildir. Hatta detaylı incelendiğinde eserlerindeki içerikle notlardaki içeriğin birebir aynı olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla eserlerinde yer verdiği âyet, hadis, sûfî sözleri ve kendi izahları şeklindeki usulünün konu içeriği dâhil olmak üzere sayfalarda da benzerdir.

SONUÇ

Şeyh Osman Efendi birinci bölümde eğitimi kısmında bahsedildiği üzere okuma-

yazmayı o günkü söylemle elif-ba’yı geç yaşında öğrenmiştir. Buna rağmen ondan geriye dört eser kalmıştır.

Şeyh Osman Efendi, tasavvuf anlayışının kendine has özelliklerini, ruhunu ve dinamiklerini kendi şahsında tecessüm ettiren, özgün ve dikkat çekici bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun hayatı, modernleşme sancılarıyla yoğrulan, geleneksel değerlerin ve yaşam biçimlerinin hızla değiştiği, dini ve manevi hayatın yeni sınamalarla karşılaştığı bir dönemde geçmiştir. Bu dönem ilme, irfana ve maneviyata duyulan yoğun ihtiyaç ve bağlılığın belirgin olduğu bir dönemdir. O, böylesine bulanık bir dönemde zorlu koşullara rağmen kendi kendini yetiştirmenin ve mütevazı, sade bir derviş yaşantısı içinde dahi büyük ve kalıcı bir manevi etki bırakmanın bir örneğini sunmaktadır.

Şeyh Osman Efendi, zorlu yaşam koşullarına, maddi imkânsızlıklara ve sistemli bir eğitim eksikliğine rağmen, ilim aşkının, azim ve gayretin kendi kendini yetiştirmede, hatta geride kalanlar nezdinde müstesna bir şahsiyet olarak algılanmanın imkânını açıkça ortaya koymaktadır. Onun hayatı, modern çağın insanına, imkânların sınırlı olduğu durumlarda dahi, içsel motivasyonun, iradenin gücünün ve Hakk’a tevekkülün, en büyük engelleri aşabileceğini, manevi kemale ulaşmanın mümkün olduğunu göstermesi bakımından, ilham verici bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada kısmen analiz edilen yazma eserler, Şeyh Osman Efendi’nin düşünce dünyasının zenginliğini, derinliğini ve özgünlüğünü gözler önüne sermektedir. “Eser I: Muhtelif Konular-Sohbetler”, “Eser II: Hutbeler- Şiirler – Sohbetler - Dualar”, “Eser III: Muhtelif Bablar ve Dualar” ve “Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler” şeklinde başlıklandırdığımız bu eserler, Şeyh Osman Efendi’nin vaazlarını, sohbetlerini, hutbelerini, şiirlerini, dualarını ve çeşitli dini-tasavvufi notlarını ihtiva ederek, onun düşünce evrenine, irfan

⁵⁸ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 111.

⁵⁹ Akbulut, *Eser IV: Dinî – Tasavvufi Şiirler*, 112.

geleneğine ve Anadolu insanına yönelik mesajlarına doğrudan ulaşmamızı mümkün kılmıştır. Eserlerdeki konuların çeşitliliği, kullanılan kaynakların zenginliği, dilin akıcılığı ve üslubun samimiyeti, Şeyh Osman Efendi'nin ilmî vukufiyetini, edebi yeteneğini ve manevi derinliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Şeyh Osman Efendi'nin sohbetlerinin, Kur'ân ve sünnete dayalı, ehlisünnet çizgisinde, hikmetli, nasihat dolu, samimi ve etkileyici bir üsluba sahip olduğu anlaşılmıştır. Onun sohbetlerinde öne çıkan konular arasında, ahiret bilinci, nefis terbiyesi, takva, ihlas, sabır, tevekkül, zühd, edep, ahlak, ibadetlerin önemi, haram ve helal hassasiyeti, şeytanın tuzakları, dünya hayatının geçiciliği ve ahiret hayatının ebediliği gibi temel İslami ve tasavvufî konular yer almaktadır. Şeyh Osman Efendi, bu konuları ele alırken, âyet ve hadisleri sıklıkla referans almış, tasavvufî kıssaları ve hikâyeleri kullanarak konuları daha anlaşılır, daha etkileyici ve daha kalıcı hale getirmiştir. Onun sohbetlerindeki en belirgin özelliklerden biri de muhataplarına yönelik şefkat dolu, nasihat edici, yol gösterici ve ümitvar bir yaklaşım sergilemesidir. Şeyh Osman Efendi, insanları korkutmak yerine, müjdelemeyi, ümitsizliğe düşürmek yerine, ümit aşılamay, yasaklarla boğmak yerine, sevgi ve muhabbetle Hakk'a yöneltmeyi tercih etmiştir. Bunun yanında onun yaklaşımın ahirette muhtemel azaba yönelik belirgin bir uyarı niteliğinde olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Bu yönüyle o bir tebliğci edasıyla yol gösterici bir tavır sergilemiştir.

Eserleri Şeyh Osman Efendi'nin sadece dini-tasavvufî konulara değil, aynı zamanda toplumsal meselelere, güncel olaylara ve insanlığın ortak sorunlarına da duyarlı olduğunu, bu konularda da hikmetli ve özgün düşünceler ürettiğini göstermektedir. Onun kayıtları, irşad ehlinin vasıfları, evliyanın kerâmeti, zühd, tevazu, sabır, kanaat gibi tasavvufî ahlakın temel prensipleri, ölmeden önce ölmek, din

sarayı metaforu, cennet ve cehennem ehlinin özellikleri gibi pek çok farklı konuyu kapsamaktadır. Bu konuları ele alırken, Şeyh Osman Efendi'nin derin vukufiyeti, hikmetli bakışı, akıcı üslubu ve etkileyici anlatımı, okuyucuyu derinden etkilemektedir. Ancak mezkûr bölümün Şeyh Osman Efendi'ye aidiyeti kesinlik arz etmemektedir. Her be suretle olursa olsun, eser üzerinde bir tasarrufta bulunan kişinin ailesinden, muhibbinden veya kendi talebelerinden olma ihtimali kesine yakındır. Bununla birlikte içerik itibarıyla eserin ilk bölümüyle paralellik arz etmektedir. Bu da eserin ek kısımlarının ana gövdeyle olan organik bağına bir zarar vermemektedir.

Bu çalışmayla Şeyh Osman Efendi'nin hayatı, eserleri ve düşünceleri hakkında elde edilen tüm bulgular, analizler ve değerlendirmeler sentezlenerek, onun son dönem tasavvuf anlayışındaki özgün yeri ve önemi belirgin hale getirilmiştir. Şeyh Osman Efendi, Anadolu tasavvuf geleneğinin son asırdaki müstesna temsilcilerinden Aksaraylı bir şeyh olarak mütevazı hayatı, samimi kişiliği, derin ilmi birikimi, hikmetli sözleri ve etkileyici sohbetleriyle, yaşadığı çevrede ve gönül dünyasında derin izler bırakmıştır. Onun tasavvufî düşüncesi, Kadiri geleneği içinde neşet etmiş olmakla birlikte, farklı tarikatların ve meşreplerin etkilerini de yansıtan, eklektik ve özgün bir yapıya sahiptir. Şeyh Osman Efendi, tasavvufu, sadece teorik bir bilgi veya kuru bir ritüel olarak değil, bilakis, hayatın her alanını kuşatan, insanı ahlaken güzelleştiren, kalben arındıran ve Hakk'a yakınlaştıran canlı bir tecrübe, bir yaşama biçimi olarak anlamış ve anlatmıştır. Onun tasavvuf anlayışında, şeriat, tarikat, hakikat ve marifet birbirini tamamlayan, ayrılmaz bir bütün olarak telakki edilmiş, bu dört unsura da aynı derecede önem verilmiştir. Şeyh Osman Efendi, tasavvufu, sadece seçkin bir zümrenin değil, tüm Müslümanların, hatta tüm insanların manevi yükselişi ve kurtuluşu için vazgeçilmez bir yol olarak görmüş, bu yolu, sohbetleriyle, vaazlarıyla,

nasihatleriyle ve örnek yaşantısıyla insanlara en güzel şekilde tebliğ etmeye çalışmıştır.

Şeyh Osman Efendi'nin eserleri ve düşünceleri, günümüz insanı için de önemli mesajlar, değerli öğütler ve ilham verici örnekler sunmaktadır. Onun hayatındaki zorluklara rağmen ilme ve maneviyata olan sarsılmaz bağlılığı, sabrı, tevekkülü, ihlası, samimiyeti, tevazuu ve insanlara olan şefkati, günümüz insanının örnek alması gereken en temel erdemlerdendir. Eserlerindeki dini ve ahlaki öğütler, günümüzün karmaşık, yoğun ve hızlı yaşam temposunda, manevi boşluğa düşen, anlam arayışında olan, yolunu kaybeden ve hakikati özleyen insanlara, berrak bir kaynak suyu gibi, şifa, huzur, sükûnet ve umut vermektedir. Şeyh Osman Efendi'nin vurguladığı ahiret bilinci, nefis terbiyesi, takva, ihlas, doğruluk, dürüstlük, adalet, merhamet, şefkat, tevazu, kanaat, sabır, tevekkül, yardımlaşma, dayanışma ve kardeşlik gibi evrensel değerler, sadece Müslümanlar için değil, tüm insanlık için geçerli ve değerli prensiplerdir. Onun eserleri, günümüz dünyasında giderek artan manevi boşluğun, ahlaki çöküntünün, toplumsal huzursuzluğun ve küresel krizlerin aşılması için, önemli bir reçete, bir çözüm önerisi ve bir kurtuluş yolu sunmaktadır.

Bu çalışma, Şeyh Osman Efendi'nin manevi mirasını gün yüzüne çıkarmakla kalmayıp, aynı zamanda Anadolu tasavvuf geleneğinin günümüzdeki canlılığını, çeşitliliğini ve özgünlüğünü de gözler önüne sermektedir. Şeyh Osman Efendi, büyük şehirlerin, metropollerin, ilim ve irfan merkezlerinin dışında, kendi yöresinde, mütevazı bir hayat sürerek, gösteriştan uzak, riyadan arınmış bir şekilde Hakk'a hizmet etmiş; ancak ilmi, irfanı, hikmeti, samimiyeti ve maneviyatıyla çevresine ışık saçmış, gönüllere ferahlık vermiş nice örnek şahsiyetten sadece biridir. Anadolu coğrafyası, yüzyıllar boyunca bu türden, sayıları belirsiz, ancak manevi etkileri derin ve kalıcı nice

müstesna şahsiyetleri yetiştirmiştir. Bu çalışma, bu türden kıymetli şahsiyetlerin daha fazla tanınmasına, anlaşılmasına, kıymetinin bilinmesine ve gelecek nesillere aktarılmasına mütevazı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, Anadolu'nun manevi hazinelerinin, keşfedilmeyi bekleyen nice kıymetli eserin, incelenmeyi bekleyen nice derin düşüncenin ve aydınlatılmayı bekleyen nice hikmetli hayatın varlığına dikkat çekerek, bu alanda yapılacak müteakip akademik çalışmalara da zemin hazırlamayı hedeflemektedir.

Şeyh Osman Efendi, Anadolu tasavvuf geleneğinin son dönemdeki temsilcilerinden biri olarak, mütevazı, samimi, ihlaslı ve hikmetli hayatıyla, yaşadığı döneme ve günümüze ışık tutmaya devam etmektedir. Onun eserleri ve düşünceleri, sadece akademik çevreler için değil, manevi arayış içinde olan, hakikati özleyen, gönlünü arındırmak isteyen ve Rabbine yakınlaşmak isteyen herkes için, değerli birer rehber, birer yol göstericidir.